

Hoofdpunten¹

De positie van personen met een herkomst buiten Nederland **wijkt op verschillende domeinen af** van het gemiddelde van de totale Nederlandse bevolking. Zo zijn zij gemiddeld kleiner behuist, hebben zij een lager onderwijsniveau, minder vaak werk, een lager inkomen en zijn zij vaker uitkeringsafhankelijk. Ook ervaren zij hun gezondheid minder vaak als (zeer) goed, deden zij vaker een beroep op de zorg.

Binnen de Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, en Nederlands-Caribische herkomstgroepen verschilt de **tweede generatie** op het gebied van wonen, sociaaleconomische positie en onderwijs minder van het bevolkingsgemiddelde dan migranten. De tweede generatie woont groter, heeft vaker een woonruimte, een hogere arbeidsparticipatie, een hoger inkomen, en is hoger opgeleid. In het onderwijs is er sprake van een inhaalslag, waarbij het aandeel dat instroomde op havo of vwo binnen met name de Marokkaanse en Turkse herkomstgroep, relatief hard steeg. **Wel verschilt** de positie van de tweede generatie op al deze domeinen ook nu nog van het gemiddelde.

Migranten uit **vluchtelingenlanden** nemen op vrijwel alle sociaaleconomische domeinen de minst gunstige positie in. Ze wonen het kleinst, hebben zelden een koopwoning, zijn vaak uitkeringsafhankelijk en hebben de laagste inkomens. Wel maakten de Nederlands-Afghaanse en Nederlands-Iraanse tweede generatie een inhaalslag in het onderwijs: zij zijn vaker hoogopgeleid dan gemiddeld.

Het percentage dat als verdachte van een **misdrijf** werd geregistreerd nam afgelopen jaren voor alle herkomstgroepen af. Wel bleef de mate van oververtegenwoordiging van verdachten met een buitenlandse herkomst nagenoeg gelijk. Het sterkst vertegenwoordigd waren (jonge) mannen van de Nederlands-Marokkaanse en Nederlands-Caribische tweede generatie. Verder daalde het aandeel mensen dat aangaf zich weleens onveilig te voelen het afgelopen decennium, al is er stagnatie sinds 2019. Mensen met een herkomst buiten Nederland voelen zich vaker onveilig dan gemiddeld, met name in hun eigen buurt.

Contact met burens en vrienden is het afgelopen decennium afgenomen en ook het aandeel mensen dat **vrijwilligerswerk** doet, of deelneemt aan het verenigingsleven, nam af. Dit gold voor alle herkomstgroepen. Mensen met niet-Nederlandse herkomst hebben minder contact met familie dan gemiddeld. Wel heeft de tweede generatie relatief veel contact met vrienden en hebben de Nederlands-Turkse en Nederlands-Marokkaanse tweede generatie relatief veel contact met burens. Mensen met niet-Nederlandse herkomst participeerden minder dan gemiddeld in het verenigingsleven en vrijwilligerswerk. Ook verlenen zij minder vaak informele hulp, met uitzondering van de Marokkaanse herkomstgroep.

Specifiek I: Onderwijs

Leerlingen met een Buiten-Europese herkomst volgen **minder vaak een hbo of wo opleiding** dan gemiddeld. Ten opzichte van tien jaar geleden is het aandeel leerlingen met een Buiten-Europese herkomst op hogere onderwijsniveaus wel gestegen, en is het verschil kleiner geworden. Dit blijkt uit het aandeel leerlingen met **havo- of vwo-advies**, maar ook het aandeel leerlingen dat **havo of vwo-onderwijs volgt in leerjaar 3** van de middelbare school. Met name onder leerlingen met een Turkse of Marokkaanse herkomst nam het aandeel leerlingen dat havo of vwo-onderwijs volgt in leerjaar 3 van de middelbare school relatief sterk toe.

Jongeren met een Buiten-Europese herkomst (vooral jongens) **verlieten het onderwijs vaker vroegtijdig** dan gemiddeld. In het algemeen is het aandeel voortijdig schoolverlaters in vrijwel alle herkomstgroepen gedaald. Onder mbo-studenten met een Turkse, Marokkaanse en Nederlands-Caribische herkomst is het aandeel dat de school verlaat zonder startkwalificatie gedaald.

Het **aandeel hbo/wo-opgeleiden** onder in Nederland geboren van 25 tot 45 jaar ligt in de meeste Buiten-Europese herkomstgroepen lager dan gemiddeld. Alleen onder mensen met een Indonesische of overig Buiten-Europese herkomst ligt het aandeel hbo/wo-opgeleiden hoger dan gemiddeld. Twee derde van de tweede generatie Nederlands-Iraanse vrouwen van 25 tot 35 jaar heeft een **hbo of wo-diploma**.

¹Rapportage Integratie en Samenleven 2022 | CBS & Kernindicatoren Integratie 2023 | CBS

Specifiek II: Sociaaleconomische positie

De **tweede generatie** heeft gemiddeld **een hoger inkomen**, was vaker actief op de arbeidsmarkt en ontvangt minder vaak een uitkering dan **migranten**. Toch heeft de tweede generatie gemiddeld **een lager inkomen**, een hogere (jeugd)werkloosheid en vaker een uitkering dan **gemiddeld** onder de bevolking van Nederland.

Van de vijf grootste Buiten-Europese herkomstgroepen nemen de **Marokkaanse en Turkse** een relatief minder gunstige positie in. De **werkloosheid** is met name onder de tweede generatie hoog, en beide herkomstgroepen ontvangen relatief vaak een **bijstands- of arbeidsongeschiktheidsuitkering**. Ook het gemiddelde inkomen van de Turkse en Marokkaanse herkomstgroep is lager dan dat van andere grote Buiten-Europese herkomstgroepen. De arbeidsmarktpositie van de Turkse en Marokkaanse herkomstgroep verbeterde gedurende de afgelopen tien jaar, maar de positie **onderaan** de rangorde is nagenoeg constant.

Migranten uit nieuwe-EU-landen namen een bijzondere positie in, met hun bovengemiddelde nettoarbeidsparticipatie en ondergemiddelde aandeel uitkeringsgerechtigden. Naarmate zij langer in Nederland verbleven groeiden zij wel dichter naar het gemiddelde toe in het gebruik van een bijstandsuitkering. Ook is hun inkomen lager dan gemiddeld, en vergelijkbaar met migranten uit Buiten-Europese landen.

Van alle onderzochte herkomstgroepen hadden migranten uit **vluchtelingenlanden** het laagste inkomen. Zij ontvangen na het verkrijgen van hun verblijfsvergunning relatief vaak een bijstandsuitkering, en ook na een langere verblijfsduur is die bijstandsafhankelijkheid nog groot.

Op 1 november 2023 werkte 55 procent van de circa 78 duizend 15- tot 65-jarige vluchtelingen met de **Oekraïense** nationaliteit in loondienst in Nederland. Dat is een toename ten opzichte van een jaar eerder: op 1 november 2022 was het aandeel werknemers nog 44 procent².

Specifiek III: Verdiepende analyses

Lagere participatie tweede generatie³

De **transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt** verloopt voor de tweede generatie van de vier grootste groepen in Nederland gemiddeld genomen minder gunstig dan voor mensen met een Nederlandse achtergrond, ook als zij met een diploma van hetzelfde niveau de arbeidsmarkt betraden. Dit komt voornamelijk tot uiting in een lagere netto arbeidsdeelname bij de tweede generatie, vooral bij degenen met twee in het buitenland geboren ouders.

Echter, als ze werk hebben zijn er **nieuwelijks** verschillen qua beloning.

Niet alleen vinden personen van de tweede generatie minder vaak betaald werk dan mensen met een Nederlandse achtergrond, als zij betaald werk hebben, hebben ze vaker een **tijdelijke baan** en maken zij bovendien vaker de transitie naar een positie zonder betaald werk. Dit zorgt ervoor dat de **achterstanden** in netto arbeidsdeelname die een jaar na uitstroom uit het onderwijs zijn ontstaan, in de jaren erna bij mannen slechts mondjesmaat worden ingelopen en bij vrouwen vaker groter dan kleiner worden. Achterstanden zijn doorgaans wel kleiner naarmate het **opleidingsniveau** hoger is.

Verhoogd uitkeringsgebruik, vooral oudere migranten⁴

De verschillen in **bijstandsafhankelijkheid** hangen ten dele samen met een andere samenstelling van deze groepen. Wanneer hiermee rekening wordt gehouden, dan blijkt dat de achtergrondkenmerken – in volgorde van belang - **opleiding**, zorggebruik, type huishouden, het volgen van een studie en het ontvangen van een andere uitkering samenhangen met de kans dat iemand gebruik maakt van de bijstand. Verschillen naar geboorteland en herkomstland worden na correctie kleiner, maar blijven wel aanwezig.

Het verschil dat na correctie overblijft hangt mogelijk samen met andere achtergrondkenmerken, zoals beheersing van de Nederlandse taal en deelname aan sociale netwerken.

NB: Het **gecorrigeerde** verschil wordt voor de Turkse 2e generatie zelfs negatief. Dit betekent dat Turkse 2e generatie **minder** vaak bijstand ontvangt dan gemiddeld, gecorrigeerd wordt voor achtergrondkenmerken.

² [Meer dan de helft van Oekraïense vluchtelingen in loondienst | CBS](#)

³ [De transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt - Jaarrapport Integratie 2020 | CBS](#)

⁴ [Verschillen in bijstandsafhankelijkheid tussen herkomstgroepen | CBS](#)

Oververtegenwoordiging criminaliteit tweede generatie: Vooral opleiding en inkomen verklaart veel⁵

Nadere multivariate analyses lieten zien dat de kans op een veroordeling voor de meeste jongvolwassenen van de tweede generatie na correctie voor achtergrondkenmerken **nagenoeg even groot** is als voor jongvolwassenen met een Nederlandse achtergrond. Datzelfde geldt voor de kans op meerdere veroordelingen en in aparte analyses waarbij veroordelingen voor vermogens- of geweldsdelicten centraal stonden. Wel zijn er verschillen tussen groepen onderling te constateren. Zo zijn voor de tweede generatie Antillianen en Surinamers **ongunstige gezinskenmerken** de belangrijkste verklaring voor de grotere kans op een veroordeling. Voor jongeren met een tweede generatie Nederlands-Turkse achtergrond hangt dit voor het grootste deel samen met het gegeven dat zij qua opleiding vaker vmbo/mbo volgden in tegenstelling tot havo/vwo.

Uitzondering zijn jongvolwassen mannen met een tweede generatie Nederlands-Marokkaanse achtergrond. Ook bij deze groep zien we dat de oververtegenwoordiging afneemt, maar voor hen **blijft een aanzienlijk deel van het verschil** in de kans op een veroordeling met geslachts- en leeftijdsgenoten met een Nederlandse achtergrond **onverklaard**. Zij hebben dus ondanks correctie voor de in onze modellen gehanteerde achtergrondkenmerken nog steeds een grotere kans om veroordeeld te zijn.

Voor **vrouwen met een tweede generatie Nederlands-Turkse achtergrond** geldt het tegenovergestelde: waar hun ongecorrigeerde kans groter is dan voor jongvolwassen vrouwen met een Nederlandse achtergrond, is hun kans op een veroordeling juist kleiner wanneer we rekening houden met hun achtergrondkenmerken.

Vooral tweede generatie ervaart discriminatie⁶

De lagere participatie en het verhoogde gebruik van uitkeringen hangt mogelijk ook samen met de meermaals wetenschappelijk aangetoonde **discriminatie op de stage- en arbeidsmarkt**⁷.

CBS toonde ook aan: Vooral de tweede generatie **ervaart discriminatie**. Pakweg 20% van mensen met herkomst buiten Nederland heeft zich afgelopen 12 maanden gediscrimineerd gevoeld tegen 7% met Nederlandse herkomst. Veel hoger onder de tweede generatie, dat wil zeggen, in Nederland geboren en met ouder(s) geboren in Marokko (37%), Suriname (35%), Turkije (29%).

Specifiek ten aanzien van contact met de politie en de ervaring van **etnisch profileren**: Mensen die zelf, of van wie een of beide ouders in het buitenland geboren zijn, zeggen **vaker dat ze gecontroleerd zijn door de politie** dan mensen met een Nederlandse herkomst. Daarbij vinden ze minder vaak dat de politie hen toen rustig, respectvol en correct heeft behandeld. Ook denken ze vaker dat hun **afkomst, huidskleur of uiterlijk** een reden was voor de controle.⁸

'Wat als' hogere participatie in Verkenning Bevolking 2050 NIDI (obv demografische doorrekeningen van CBS)⁹

De beroepsbevolking met een Nederlandse achtergrond zal met ruim een miljoen teruglopen in de meeste bevolkingsvarianten. De groei van de beroepsbevolking komt dus geheel voor rekening van migranten en hun kinderen.

Omdat de arbeidsdeelname van een deel van de bevolking met een niet-Nederlandse herkomst achterblijft bij die van de bevolking met een Nederlandse achtergrond, ligt daar een **onbenut potentieel** voor **extra arbeidsaanbod** (net als onder deeltijdwerkende vrouwen en ouderen).

⁵[De rol van gezin, opleiding en migratieachtergrond bij veroordeelde jongvolwassenen - Jaarrapport Integratie 2020 | CBS](#)

⁶[Respectloos gedrag en discriminatie | CBS](#)

⁷[Op afkomst afgewezen | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\) & Discriminatie op de arbeidsmarkt neemt alleen maar toe - Universiteit van Amsterdam \(uva.nl\)](#)

⁸[Mensen met herkomst buiten Nederland vaker door politie gecontroleerd | CBS](#)

⁹[Verkenning Bevolking 2050 - NIDI](#)